

Sisällys

Aluksi	9

Osa 1 Johdanto

Koulumaailma vaatimusten ristitulessa	12
<i>Nyky-yhteiskunnan tila ja perheiden vaikeudet . . . . .</i>	12
<i>Oppilaiden elämänhallinnan ongelmat . . . . .</i>	14
<i>Opettajan työn laajuus . . . . .</i>	16
Puuttumisen malleja aikakauden mukaisesti	19
<i>Rangaistuksia tukkapölystä luokalle jättämiseen . . . . .</i>	19
<i>Käsitteitä varhaisesta puuttumisesta interventioon ja integraatioon . . . . .</i>	22
Kohtuuton huoli	24

Osa 2 Mitä varhainen puuttuminen tarkoittaa?

Varhainen puuttuminen	28
<i>Varhainen puuttuminen prosessina . . . . .</i>	28
<i>Prosessin toimijat . . . . .</i>	30
<i>Prosessin tasot . . . . .</i>	31

Tavoitteena voimaantuminen ja kasvu	35
Varhainen puuttuminen perheen näkökulmasta	38
Varhainen puuttuminen opettajan näkökulmasta	45
Varhaiseen puuttumiseen liittyvää päätöksentekoa	50
Varhaiseen puuttumiseen liittyvä koulutuspoliittinen ohjaus . . .	60

Osa 3

Miten tunnistaa varhaisen puuttumisen tarpeen?

Normaalista poikkeavaa	66
<i>Erilaisuus eri ympäristöissä . . . . .</i>	66
<i>Erilaisuuden erilaisia tulkintoja . . . . .</i>	70
<i>Vammaisuus. . . . .</i>	74
<i>Erilaista opetusta erilaisille oppijoille . . . . .</i>	76
<i>Vastuu ja erilaisuuden hyväksyminen . . . . .</i>	79
Ennakoinnista puuttumiseen	85
<i>Heikot signaalit ja varoittavat kortit ennakoinnissa . . . . .</i>	86
<i>Villit kortit – ennustamattomia tapahtumia . . . . .</i>	88
<i>Heikkojen signaalien tunnistaminen . . . . .</i>	91
<i>Heikkojen signaalien tulkitseminen . . . . .</i>	94
<i>Heikot signaalit opettajien tulkittavana . . . . .</i>	100
Esimerkkejä varhaisen puuttumisen tarpeesta	105
<i>Koulu-uupumus ja masennus . . . . .</i>	106
<i>Tarkkaavaisuushäiriö ADHD . . . . .</i>	113
<i>Aggressiivisuus. . . . .</i>	120
<i>Alisuoriutuminen . . . . .</i>	124
<i>Heikko itsetunto. . . . .</i>	126

Osa 4

Mitä varhaisen puuttumisen keinoja voi käyttää?

Havainnot dokumenteiksi	132
<i>Huolivyyöhykkeet</i>	132
<i>Huoliseulat</i>	134
<i>Oppilaan tilanteen seuranta ja tiedonkeruukortti</i>	139
<i>Oppilaan myönteisen käyttäytymisen vahvistaminen</i>	143
<i>Hyvinvointiprofiili ja yksilön hyvinvointia suojaavat tekijät</i> .	144
Kohtaaminen ja puheeksi ottaminen	151
<i>Palaveri oppilaan kanssa</i>	151
<i>Keskustelutilanne on syytä valmistella</i>	152
<i>Kysymyksillä kartoitetaan oppilaan tilannetta</i>	153
<i>Keskustelu auttaa oppilasta näkemään oman tilanteensa</i>	153
<i>Neuvomalla suunnataan oppilasta</i>	154
<i>Rajojen asettaminen luo turvaa</i>	154
<i>Yhdessä sopiminen auttaa eteenpäin</i>	155
<i>Positiivinen palaute vie oikeaan suuntaan</i>	156
<i>Yhteistyö huoltajien kanssa</i>	156
<i>Kodin ja koulun välinen yhteistyö</i>	157
<i>Lasten ja aikuisten roolit</i>	160
<i>Vanhemmat ja oppilaat vaikuttajina ja kuluttajina</i>	163
<i>Vanhemmuden laatu ja lapsen kehitys</i>	165
<i>Vuorovaikutuksen lähtökohtana vakuuttavuus ja asiantuntemus</i>	167
<i>Dialogi – vuorovaikutteista keskustelua</i>	173
<i>Yhteistyön sujuvuus vaakalaudalla</i>	178
Varhaisen puuttumisen toimintamalli	183

Oppilashuollon jaettu asiantuntijuus	188
<i>Perusopetuksen oppilashuolto</i>	188
<i>Asiantuntijat yhteistyössä</i>	191
<i>Oppilashuoltotyöryhmän asiantuntijoita</i>	196
<i>Seudullinen oppilashuolto kehittymässä</i>	199
<i>Lastensuojelu</i>	200

Osa 5

Miten varhaisesta puuttumisesta siirrytään eteenpäin?

Erityisopetusta etuoppilaalle	208
<i>Erityisopetuksen toimintakulttuuri ja nykytila</i>	208
<i>Siirtyminen erityisopetukseen</i>	213
Koulunkäyntiohjaaja oppilaan tukena	220
Harmaan alueen oppilaat	225
Lopuksi	228
Lähteet	235
Liitteet	
<i>Liite 1 Alkuselvytys huolen aiheiden hahmottamiseksi</i>	252
<i>Liite 2 Huolivyöhykkeet</i>	253
<i>Liite 3 Seurantalomake oppilaan kehityksen ja käyttäytymisen sekä kodin toimintakulttuurin havainnointiin</i>	254
<i>Liite 4 Vanhemmille suunnattu huoliseula</i>	257
<i>Liite 5 Tiedonkeruukortti</i>	258